

Acta Academiae Beregsasiensis

2013/2

ISSN 2310-1954

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ Ф. РАКОЦІ ІІ

Acta Academiae Beregsasiensis

Науковий вісник

- *історія*
- *філологія*
- *педагогіка*

Том XII, № 2

Берегове
2013

УДК 001.2
ББК 72
А – 19

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ №20186-9986Р від 18.07.2013 р.

„Acta Academiae Beregsasiensis” засновано у 2000 році
та видається за рішенням Видавничої ради
Закарпатського угорського інституту імені Ф.Ракоці II

Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці
(протокол №10 від 10 грудня 2013 р.)

ГОЛОВНІ РЕДАКТОРИ:

кандидат педагогічних наук І. Орос, доктор біологічних наук Й. Сікура

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

історичні науки

І.Мандрик доктор історичних наук (заст. гол. ред.)
М.Матьовка доктор історичних наук
П.Федака доктор історичних наук
В.Брензович кандидат історичних наук
І.Самборовскі-Нодь кандидат історичних наук
Ю.Чотарі кандидат історичних наук
А.Бочкор кандидат історичних наук

філологічні науки

М.Сюсько доктор філологічних наук (заст. гол. ред.)
А.Золтан доктор філологічних наук (Науковий університет ім. Лоранда
Етвема, Будапешт)
М.Контра доктор філологічних наук (Сегедський науковий університет)
І.Ковтюк кандидат філологічних наук
О.Кордонець кандидат філологічних наук
І.Пенцкофер кандидат філологічних наук (відповідальний редактор)
С.Черничко кандидат філологічних наук

педагогічні науки

Н.Лисенко доктор педагогічних наук
Л.Макаренко доктор педагогічних наук
А.Сабо доктор педагогічних наук (заст. гол. ред.)
М.Левринц кандидат педагогічних наук
І.Орос кандидат педагогічних наук
І.Силадій кандидат педагогічних наук (відповідальний секретар)

A-19 **Acta Academiae Beregsasiensis:** науковий вісник / Міністерство освіти і науки
України, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II; гол. ред.:
І.Орос, Й.Сікура. – Берегово: Вид-во Валерія Падяка, 2013. – Том XII, № 2. – 280 с.
(серія: історичні, філологічні та педагогічні науки)

У науковому віснику „Acta Academiae Beregsasiensis” Закарпатського угорського
інституту імені Ференца Ракоці II розглядаються актуальні питання наукових досліджень
докторантів, аспірантів, викладачів навчальних закладів та співробітників наукових установ
не лише України, але і зарубіжних країн, які працюють у галузі педагогічних, історичних та
філологічних наук.

УДК 001.2
ББК 72

ISSN 2310-1954

© Автори статей, 2013
© Закарпатський угорський інститут
імені Ференца Ракоці II, 2013

ISSN 2310-1954

UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYOS MINISZTERIUMA
II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

Acta Academiae Beregsasiensis

Tudományos folyóirat

- *történelem*
- *filológia*
- *pedagógia*

XII. évfolyam 2. kötet

Beregszász
2013

УДК 001.2
ББК 72
А – 19

Nyomatott tömegtájékoztatási eszközök állami nyilvántartásának igazolása:
széria: KB № 20186-9986P; kiadta: Ukrajna Állami Nyilvántartási Szolgálat 2013.07.18-án

„Acta Academiae Beregsasiensis” 2000-ben lett alapítva és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Tanácsának határozata alapján jelenik meg

Kiadásra javasolta: a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2013.12.10., 10. számú jegyzőkönyv)

FŐSZERKESZTŐK:

dr. Orosz Ildikó, dr. Szikura József

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

történelemtudomány

*dr. Bocskor A.
dr. Brenzovics L.
dr. Csatáry Gy.
dr. Fedaka P.
dr. Mandrik I. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Matyovka M.
dr. Szamborovszkyné Nagy I.*

filológia

*dr. Csernicskó I.
dr. Kontra M.
dr. Kótyuk I.
dr. Kordonec O.
dr. Penckófer J. (felelős szerkesztő)
dr. Szjuszko M. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Zoltán A.*

pedagógia

*dr. Liszenko N.
dr. Lőrinc M.
dr. Makarenko L.
dr. Orosz I.
dr. Szabó Á. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Szilagyij I., (felelős titkár)*

KORREKTÚRA:

G. Varcaba I., Lőrinc M., Kordonec O.

TÖRDELÉS:

Kohut A.

A szerkesztőbizottság címe:
90202 Beregszász, Kossuth tér 6,
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai
Magyar Főiskola
Tel.: (03141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua

© A szerzők, 2013
© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai
Magyar Főiskola, 2013

ISSN 2310-1954

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
FERENC RÁKÓCZI II. TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN INSTITUTE

Acta Academiae Beregsasiensis

Research Journal

- *history*
- *philology*
- *pedagogy*

Volume XII, № 2

Beregszász
2013

УДК 001.2
ББК 72
А – 19

Certificate of State Registration of Printed Mass Media, Series KB № 20186-9986P,
Issued by the State Registration Service of Ukraine, December 20th, 2013

The journal „Acta Academiae Beregsasiensis” was established in 2000 and is published by the
Publishing Council of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute

Recommended to publication by the Scientific Council of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian
Hungarian Institute, record № 10 from December 10

EDITOR-IN-CHIEF:
dr. I. Orosz, dr. J. Szikura

EDITORIAL BOARD:

history

dr. Bocskor A.
dr. Brenzovics L.
dr. Csatáry Gy.
dr. Fedaka P.
dr. Mandrik I. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Matyovka M.
dr. Szamborovszkyné Nagy I.

philology

dr. Csernicskó I.
dr. Kontra M.
dr. Kótyuk I.
dr. Kordonec O.
dr. Penckófer J. (Editor of the issue)
dr. Szjuszko M. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Zoltán A.

pedagogy

dr. Liszenko N.
dr. Lőrincz M.
dr. Makarenko L.
dr. Orosz I.
dr. Szabó Á. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Szilagyij I. (secretary)

PROOF-READING:

G. Varcaba I., Lőrincz M., Kordonec O.

MAKEUP:

Kohut A.

The address of editorial board:
Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute
Kossuth square, 6.
90202 Berehove, Ukraine
Tel.: (380-3141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua

© Authors, 2013
© Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian
Hungarian Institute, 2013

Зміст

Історичні науки

ВАРОДІ Н.: <i>Учасники угорської революції 1956 року в ужгородській в'язниці</i>	13
БРАНН В.: <i>Еміграція до США та роль Ю. Фірцака у „Верховинській акції”</i>	21
ПОХИЛЕЦЬ С.: <i>Історико-географічне розташування міста Берегово наприкінці XIX – початку XX ст.</i>	31
СЕКЕЙ Г.: <i>Баранківський замок в історії</i>	36
ЧОТАРІ Ю.: <i>Архівні матеріали дворянської родини Прибек (1346–1900)</i>	42
МОЛНАР Ф.: <i>Ставлення керівництва духівництва Мукачівської греко-католицької єпархії до русинської ідентичності у 1848–1849 рр.</i>	59
ДАНЧ К.: <i>Загальна характеристика Берегівського реформатського кладовища</i> ...	71
МОЛНАР Д. Е.: <i>Богнар Золан: Табори військовополонених та доля полоненого військовослужбовця в Угорщині, окупованій Червоною армією (1944–1945)</i>	83

Педагогічні науки

БАКОТА ПОШФАІ Е.: <i>Географічна інтерпретація поширення знань інформаційних технологій інженерії</i>	87
БЕРГХАУЕР-ОЛАС Є.: <i>Сильне прагнення до засвоєння знань з бажанням визнання (Кейс-стаді)</i>	99
ПОЛЛОІ К.: <i>Розкриття травматичних вражень з допомогою методів візуальної виразної психології</i>	114
СЕНЬО Д.: <i>Особливості розвитку здібності до малювання в учнів початкових класів</i>	120

Філологічні науки

ЧЕРНИЧКО С.: <i>Європейська хартія регіональних мов або мов меншин в Україні</i>	127
Г. ТОВТ І.: <i>Аналіз заключного звернення молитви «Ангел Господній» («Angelus»)</i> ..	147
БРЕНЗОВИЧ М.: <i>Поезія Емілі Дікінсон „Because I could not stop for Death (712)”</i>	158
ГАЛ О.: <i>Пам'ятки військової служби в рукописних джерелах</i>	162

Різні (економіка, біологія...)

М. С. Дністряньський, Н. І. Дністряньська: <i>Основні напрямки регіональної політики щодо активізації суспільно-географічної ролі дуже малих міських поселень (на прикладі Львівської області)</i>	174
ФЕНЬВЕШ В., ШЕПШ Б.: <i>Іпотечні кредити, номіновані у швейцарських франках, євро та угорських форинтах в (на) період третини строку кредитування</i>	181
БАЛОГ Н.: <i>Дослідження географії добробуту та просторової структури с. В. Добронь з допомогою геоінформатичних методів</i>	187
БЕРГХАУЕР О., НОДЬ О.: <i>Екотуристичні можливості на Закарпатті</i>	199
ВІНЦЕ Т.: <i>Стан води каналу Верке за кількома досліджуваними параметрами</i>	208
САНІ С., КЕДЕБЕЦ К.: <i>Попередні дані до вивчення фауни прямокрилих (orthoptera) гори Шом (Закарпатська рівнина, Західна Україна)</i>	217

*

Привітання Феср Клари

БАРАНЬ Б.: <i>Особенности повествования авторской дистанции в романах В. Гроссмана «Жизнь и судьба», Дж. Джонса «Отныне и вовек» и И. Кертеса «Обездоленность»</i>	222
ФОДОР К.: <i>Переклад реалій роману О.Пушкіна „Євгеній Онегін”</i>	240
ГУСТИ І.: <i>Процес становлення вчителя під опікою наставника</i>	246
ЛЕХНЕР І.: <i>Новітні вирази в угорській мові закарпатців</i>	262
ВРАБЕЛЬ Т.: <i>Оволодіння культурою мовлення в іншомовному оточенні</i>	277

Tartalom

Történelem

VÁRADI NATÁLIA: '56-os magyar forradalmárok az ungvári börtönben	13
BRAUN LÁSZLÓ: <i>Az amerikai kivándorlás és Firczák Gyula szerepvállalása a Hegyvidéki akcióban</i>	21
POHILECZ SZILVESZTER: <i>Beregszász történeti földrajzi viszonyai a XIX. század végén és a XX. század elején</i>	31
SZÉKELY GUSZTÁV: <i>Baranka vára a történelemben</i>	36
CSATÁRY GYÖRGY: <i>A villei Pribék család levéltárának iratai (1346–1900)</i>	42
MOLNÁR FERENC: <i>A Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye főpapsága és a ruszin identitás viszonyrendszere 1848–1849-ben</i>	59
DANCS KRISZTINA: <i>A beregszászi református temető általános jellemzése</i>	71
MOLNÁR D. ERZSÉBET: <i>Bognár Zalán: Hadifogolytáborok és (hadi)fogolysors a Vörös Hadsereg által megszállt Magyarországon (1944–1945)</i>	83

Pedagógia

ÉVA BAKOTA PÓSFAI: <i>The Geographical Interpretation of the Diffusion of the Information Technology Engineer Knowledge</i>	87
BERGHAUER-OLASZ EMÓKE: <i>Erős tudás iránti vágy az elismerés szükségletével (Esettanulmány)</i>	99
PALLAY KATALIN: <i>Traumatizált élmények feltárása a képi kifejezéspszichológiai módszerek segítségével</i>	114
SZENYÓ DIANNA: <i>A rajzfejlődési sajátosságok kisiskolás korban</i>	120

Filológia

ISTVÁN CSERNICKÓ: <i>The European Charter for Regional or Minority Languages by Ukraine</i>	127
H. TÓTH ISTVÁN: <i>Az Úrangyala könyörgésének szövegtani vizsgálata</i>	147
BRENZOVICS MARIANNA: <i>Emily Dickinson 712. verse. Because I could not stop for Death (712)</i>	158
GÁL ADÉL: <i>A katonaszolgálat emlékei a kéziratos füzetekben</i>	162

Egyéb (gazdaság, biológia...)

- М. С. ДНІСТРЯНСЬКИЙ, Н. І. ДНІСТРЯНСЬКА:** *Основні напрямки регіональної політики щодо активізації суспільно-географічної ролі дуже малих міських поселень (на прикладі Львівської області)* 174
- FENYVES VERONIKA – SEPSI BARBARA:** *Svájci frank, euró és forint alapú jelzáloghitelek a futamidő harmadánál* 181
- BALOG NÓRA:** *Nagydobrony jólétföldrajzi és térszerkezeti viszonyainak vizsgálata geoinformatikai módszerekkel* 187
- BERGHAUER SÁNDOR – NAGY ORSOLYA:** *Ökoturisztikai lehetőségek Kárpátalján*..... 199
- VINCE TÍMEA:** *A Vérke-csatorna vizének állapota néhány vizsgált paraméter alapján*.... 208
- SZANYI SZABOLCS – KÖDÖBÖCZ KLÁRA:** *Első adatok a Somi-hegy (Beregi-sík, Nyugat-Ukrajna) egyenesszárnyú (Orthoptera) faunájához* 217

*

Fejér Klára köszöntése

- BÁRÁNY BÉLA:** *Особенности повествования авторской дистанции в романах В. Гроссмана «Жизнь и судьба», Дж. Джонса «Отныне и вовек» и И. Кертеца «Обездоленность»*..... 222
- FODOR KATALIN:** *Puskin Jevgenyij Anyegin c. művének reáliafordítási szempontból való elemzése* 240
- ILONA HUSZTI:** *The Process of Becoming a Teacher as Viewed by Mentors and Will-be Teachers* 246
- LECHNER ILONA:** *Újszerű kifejezések a kárpátaljai magyar nyelvhasználatban (kérdőíves kutatás)*..... 262
- TAMÁS VRÁBEL:** *The Culture of Speech in Cross-Cultural Communicatin*..... 277

Traumatizált élmények feltárása a képi kifejezéspszichológiai módszerek segítségével

Rezümé. A rajzolás a gyermek számára az önkifejezés egyik lehetséges eszköze. A gyermek rajzolva fogalmazza meg a gondolatait, az érzéseit, a világról alkotott véleményét. Sok lelki gondnál alkalmazható a művészetterápia. Képi művészetnek tekintik a traumatizált gyermek rajzát. A kifejezéspszichológiában számos olyan módszer ismert, amellyel a pedagógus képes kiszűrni az esetleges traumatizált élményeket.

Kulcsszavak: képi kifejezéspszichológia, hétlépes képelemzési módszer (SSCA), traumatizált, családrajz, rajzvizsgálat

Резюме. Малювання є одним із можливих способів самовираження дитини. Дитина, малюючи, виражає свої думки, почуття, світогляд. При багатьох психічних проблемах використовують терапію мистецтвом. Малюнок травмованої дитини вважають образотворчим мистецтвом. У психології вираження є багато таких методів, якими педагог може виявити травмовану дитину.

Ключові слова: вираження образів, семи-кроковий метод аналізу картини (SSCA), травмований, малюнок про сім'ю.

A gyerekek rajzai nyílt és rejtett üzeneteket tartalmaznak. A kisiskolás rajzolva fogalmazza meg a gondolatait, az érzéseit, a világról alkotott véleményét. Véleményem szerint napjainkban fontos ezzel a témával foglalkozni, ugyanis sok gyerek nem kap otthon kellő törődést, figyelmet. A gyerekek a családi problémáikat gyakran elhallgatják mások előtt, pontosabban meghatározva – verbálisan némák maradnak, ha mélyebb lelki tartalmakról esne szó. A rajzi jegyekből azonban kivethető, tetten érhető, hogy segítségre szorulnak. A pedagógus feladata segíteni a problémával küzdő gyermeknek. A projektív rajzok pszichológiai értelmezésével feltérképezhető a kisiskolások lelki világa, betekintés nyerhető a bennük zajló drámai történésekbe. Hiszen minden egyes rajzi mozzanat formát ad egy-egy belső rezdülésnek, felszínre kerülhetnek traumatizált tartalmak is.

A gyerekek által elkészített kép produktum és folyamat egyszerre, a szituáció, a fizikai, társas és pszichológiai kontextusból tevődik össze. Ez esetben a képet létrehozó gyerek egy egészséges kísérleti alany, a befogadó pedig a mi esetünkben a vizsgálatvezető.

A képi kifejezéspszichológia nemcsak a kész produktummal, vagyis a képpel foglalkozik, hanem a képet létrehozó folyamatokkal is, beleértve a megfigyelhető viselkedést, kognitív és affektív folyamatokat, amellyel egyéni és egyén feletti szinteken vizsgálhatók. A vizsgálatom célja is az alkotói gyermek személyiségeivel volt kapcsolatos. A képi kifejezéspszichológia legfontosabb alapkérdése és egyben elsődleges feladata a kép és a személyiség kapcsolatának megértése,

* A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola 5. évfolyamos tanító szakos hallgatója. A tanulmányt dr. Keresztény István lektorálta.

azaz nomotetikus és idiografikus leírása általános törvényszerűségek feltárásával és egyedi jelenségek, esetek magyarázatával.

A hétlépéses képelemzési módszer (Seven-Step Configuration Analysis) alkalmazása kizárja a spekulációk és belemagyarázások lehetőségét. A traumatizált gyermekek rajzainak rendszerszemléletű elemzésén keresztül olyan rajzi esszenciák kerülhetnek a középpontba, melyek a vizsgált gyermekek mélyebb megértését szolgálhatták.

A gyermek és környezete megismerésében nemcsak pszichológusok, pszichiáterek számára nyújthat fontos információkat a rajz, hanem pedagógiai és szociális területen tevékenykedők is alkalmazhatják. A kapott képi információkat a pedagógus kiválóan hasznosíthatja a gyermekkel való foglalkozás, nevelés során, problémás esetekben szakemberhez irányítja a szülőket a nehézségek feloldása érdekében.

A gyermekkorban megélt ismétlődő trauma alakítja és torzítja a személyiséget. A bántalmazó környezet csapdájába került gyerekek óriási alkalmazkodási feladattal kell megbirkóznia. Meg kell találnia a módját, hogy egy nem biztonságos környezetben megőrizze biztonságát. Mivel sem ellátni, sem megvédeni nem tudja magát, a felnőttek nyújtotta gondoskodás és védelem hiányosságait kénytelen az egyetlen rendelkezésére álló eszközzel – fejletlen pszichológiai védekező mechanizmusaival kompenzálni.

A család egészsége a felnövő gyermek lelki egészségének döntő tényezője. Éppen ezért a családi légkör rejtett vagy nyílt zavarai indíthatják el azokat a hibás irányú személyiségfejlődéseket is, amelyek vagy már gyerekkorban manifesztálódó lelki zavarokban, vagy a későbbi felnőttkori alkalmazkodás zökkenőiben és töréseiben mutatkozik meg (BAGDY E. 2004, 18).

A házastársi konfliktusok és a válás következtében sok gyerek úgy érzi, hogy nincs rá szükség, esetleg nem akarják, nem szeretik már őt (NEWMAN, F. 2004, 98–99). Nem könnyű felismerni az alkoholisták gyermekeit, ezeket a gyerekeket gyakran láthatatlan áldozatoknak is nevezik emiatt, mert az első számú családi szabály az: „Ne beszélj róla” (NEWMAN, F. 2004, 104).

A gyerekkori bántalmazás kóros környezete olyan kivételes képességek kifejlesztésére kényszeríti a gyereket, amelyek egyszerre kreatívak és destruktívak. Olyan abnormalis tudatállapotok kialakulását kényszeríti ki, amelyekben a test és a lélek, a valóság és a képzelet, a tudás és az emlékezet szokásos kapcsolatai megtörnek. A módosult tudatállapotok számtalan testi és pszichológiai tünet megjelenéséhez vezetnek.

A bántalmazó környezetben élő gyerekek kivételes képességet fejlesztenek ki magukban a támadás figyelmeztető jeleinek felismerésére. Pontosan ráhangolódnak a bántalmazóik lelki állapotára. Megtanulják az arckifejezés, a hanghordozás és a testbeszéd legkisebb változásait a düh, az ittasság vagy a diszociáció jeleként észlelni. A gyerekáldozatok megtanulnak anélkül reagálni a veszélyre, hogy meg

tudnák nevezni vagy be tudnák azonosítani annak jelzéseit. Gyakoriak a szökési kísérletek, nemegyszer már hét-nyolcéves kortól. Sokan emlékeznek vissza, hogy hosszabb időre elbújtak és biztonságérzetüket is inkább konkrét rejtékhelyekhez, mint személyekhez társítják. Mások próbálnak olyan „szürkének” látszani, amennyire csak tudnak, és próbálják elkerülni, hogy rájuk terelődjön a figyelem: mozdulatlaná dermednek, összehúzzák magukat, összegömbölyödnek. Ha az elkerülés nem sikerül, a gyerekek engedelmisségük automatikus demonstrálásával próbálják megbékíteni bántalmazóikat. A gyermek meggyőződik arról, hogy teljességgel tehetetlen és minden ellenállás hiábavaló. Sokan olyan hiedelmeket alakítanak ki, hogy bántalmazójuk korlátlan vagy természetfölötti hatalommal él, képes a gondolataikban olvasni és teljes mértékben uralja az életüket. A gyerekek újra meg újra megkétszerezik erőfeszítéseiket, hogy megpróbáljanak jók lenni.

Míg az erőszak, a fenyegetés és a szabályok szeszélyes betartása megfélemlíti a gyermeket és kialakítja benne az automatikus engedelmisséget, addig az elszigetelés, az eltitkolás és az árulás lerombolja azon kapcsolatait, amelyek védelmet nyújthatnának számukra. Azok a családok, ahol a gyerekeket bántalmazzák, társasan elszigeteltek. A túlélők számtalan alkalommal számolnak be arról, hogy minden társas kapcsolatukat féltékeny megfigyelés alatt tartották. A bántalmazó nem engedi, hogy a gyerek részt vegyen kortársai mindennapos tevékenységeiben, vagy ragaszkodik ahhoz a jogához, hogy kénye-kedve szerint beavatkozhasson ezekbe a tevékenységekbe. A bántalmazott gyerekek társas szféráját alapjaiban korlátozza, hogy fenn kell tartaniuk a látszatot és meg kell őrizniük a titkot. Ezért, még ha sikerül is valami társas élethez hasonlót kialakítaniuk, azt hamisnak és valószínűtlennek élik meg.

A bántalmazott gyerek a többi családtagtól és a tágabb társas világtól egyaránt elszigetelődik. Nemcsak azt érzékeli nap mint nap, hogy a hatalommal bíró felnőtt veszélyt jelent számára, hanem azt is, hogy a többi felnőtt, aki felelős érte, szintén nem védi meg. Az áldozattá vált gyerek számára bizonyos értelemben lényegtelen, hogy miért nem védték meg; magára hagyatását jobb esetben közönyként, rosszabb esetben árulásként éli meg. (HERMAN 2003, 123–126)

A stabil, barátságos légkör a gyerek környezetében bizalmat és biztonságérzetet épít ki a külvilág személyei iránt. Ezzel egyidejűleg a gyerek hite megerősödik saját bensőjében a jó dolgok és kapcsolatok iránt is (WINNICOTT, D.W. 2004, 57).

Sok lelki gondnál alkalmazható a művészetterápia. Képi művészetnek tekintik a traumatizált gyermek rajzát. Nem a szavak lesznek a fő közvetítő közeg, hanem a kezek és a szemek használatával számos soha nem látott kép jön létre, az ennek eredményeként bekövetkező fejlődés pedig a terápia sikerét mozdítja elő. (SHERINGER–VASS 2005, 285)

A képi nyelv közvetlen tartalma a kép, amely egyrészt adott szituációban megjelenít egy tárgyat, dolgot, formát, másrészt a formák rendezése révén külön kifejezőerőt nyer. (TIHANYINÉ VÁLYI ZS. 2008, 33)

A rajzolás a gyermek számára az önkifejezés egyik lehetséges eszköze. Az érzelmek, indulatok, hangulatok szóbeli kifejezéséhez szükség van bizonyos introspekciós és absztrakciós képességre, valamint megfelelő verbális szintre. Ezekkel a lehetőségekkel a gyerekek csak kis mértékben rendelkeznek. A klinikai pszichológia a gyermekrajzok projekciós mechanizmusait veszi szemügyre és a személyiségfejlődés szempontjából tárgyalja a gyermeki alkotásokat. A klinikai gyermek-pszichodiagnosztikában rutinszerű eljárás a rajztesztek alkalmazása. A gyermek-pszichoterápiában a tematikus és a szabad rajzok nagy szerephez jutnak a gyógyító folyamat során. (FEUER 2000, 9)

A rajzokkal a gyermekek mesélhetnek történeteket, közvetíthetnek metaforákat. A képpel és az arról adott magyarázatokkal bemutatják világszemléletüket. Amikor a gyermek problémája vagy szorongása megjelenik a rajzon, az a legalkalmasabb pillanat, hogy egyszerre szembesüljünk a problémával terhelt viselkedéssel, és meglássuk az alkotó értékességét. A rajz segít megállapítani, hogy a probléma, legyen az egy elviselhetetlen érzés, viselkedés vagy helyzet, különválnak a szelftől, ha a papírra kerül. A gyermek nem rendelkezik azzal a képességgel, hogy felnőtt elbeszélésben fejezze ki érzéseit és gondolatait. Emiatt gyakran másféle közlésre szorul. A gyermek rajzainak és szóbeli közléseinek kombinációja biztosítja a megértést; maguk a rajzok nemcsak elősegítik a szóbeli közlést, hanem lehetővé teszik a vizsgálatvezető számára, hogy a vizuális közlésekre megfelelően reagáljon. A rajz olyan, mint a pillanatfelvétel: mindegyik más-más oldaláról mutatja az alkotó gyermeket. Noha láthatunk visszatérő témákat, stílusokat vagy tartalmakat, minden egyes tartalommal, amikor a gyermek megalkot egy rajzot, új elemek és részletek kerülhetnek a képre. A rajzok sorozata és a kapcsolódó történetek szolgáltatják a vizsgálatvezetőnek a legteljesebb képet a gyermekről. A rajzolás olyan tevékenységnek tekinthető, amely segít a gyermeknek érzelmi zavarai és traumás élményei feldolgozásában. (MALCHIODI 2003, 39)

A gyermeki alkotás magasabb szintű megértésének egyik módja, hogy meghallgatjuk a gyermek elbeszélését a rajzáról. Amikor a gyermek a terapeuta jelenlétében rajzol, megindul a gyógyító folyamat, a konfliktusok kifejeződnek és megoldódnak. Tiszta és pontos képet lehet kapni a gyermek személyiségéről. A bajban levő vagy traumatizált gyermekekkel végzett munkában a vizsgálatvezető tápláló, jóindulatú biztatást, a feltétlen elfogadást képviselheti. A traumatizált gyermek nem tudja megtapasztalni önmaga elfogadását, különösen a kreatív tevékenység és az önkifejezés terén. Jelenlétünk rajzolás közben lehetővé teszi, hogy lássuk, hogyan végzi a gyermek a feladatot, szükség esetén beavatkozhatunk és partnerek lehetünk egy spontán beszélgetésben. Néha az is elegendő, ha a vizsgálatvezető türelmesen ül a gyermek mellett.

Számos esetben a gyerekek rajzai nem ábrázolják részletesen az otthoni erőszakot. Legtöbbször inkább rejtett részletekkel találkozunk a strukturális elemekben, a vonalminőségben és a tartalomban. Gyakran csak nagyon kevés szint

használnak, főleg feketét vagy pirosat. Jellemző, hogy gyorsan készítik el a képet, kevés figyelmet fordítva a részletekre, a rajz összerendezettségére, a figurák kompozíciója szegényes. A rajz egyszerű, és gyakran tartalmaz sztereotíp figurákat.

A tartalom, a részletek és a színek hiánya több okból sem meglepő. Az erőszaknak kitett gyermekek visszahúzódnak, ijedtek, vagy nem képesek kötődni a körülöttük lévő világhoz. A pszichés kimerültség rendszerint megmutatkozik a kifejezés erőtlenségében: az érintett kisgyerekek egyszerűen nincsenek belső forrásai, nincs lelkiereje a traumatizált helyzetek ábrázolásához. A gyermek bezárkózik, nem érdekli, hogy megosson bármit is érzéseiből, még akkor sem, ha egyébként a rajzolást élvezi és akarja. A gyermekek úgy érezhetik, hogy az átéltek kifejezéséhez nem rendelkeznek elégséges képességekkel. Például, amikor azt kérjük a gyerektől, hogy rajzolja le a családját, sok megvert gyerek nem teljesíti a kérést, vagy egyszerű sematikus figurákat rajzol. Az is előfordul, hogy a gyermekek a terápiás kapcsolatban is fenyegetve vagy bizonytalanok érzik magukat, félnek, hogy elárulják a családi titkot vagy olyasmit közölnek, ami bajba sodorja az elkövetőt.

A család lerajzolása általában nem kedvenc témája a gyermekeknek, holott a családrajz a gyermek megismerésének talán legfontosabb rajzvizsgálati módszere. A családrajznak sokféle változata ismeretes. A sokféle változat közös nevezője három alaptípus:

- 1) a saját család rajza
- 2) egy másik család rajza
- 3) egy megváltoztatott család rajza.

A legtöbb családrajz nem spontán készül. Amikor szabad rajzolásra adunk lehetőséget, az esetek többségében nem családrajzot szoktak rajzolni. Ha családrajzot akarunk kapni egy gyermektől, általában külön meg kell kérni, hogy rajzoljon egyet. A jó körülmények közt nevelkedő gyermek általában készségesen reagál a „rajzolj egy képet a családról” kérésre, kedves és teljes képet rajzol az egyes alakok megfelelő részletezésével. A személyek mellett rajta lehet a család kutyája is, a részletek (a ruházat, a színek – még a hajszín is) egyöntetűen gondosak. Ezzel szemben a komoly stressz nyomásában élő, családi problémákkal küszködő gyermekek nehéznek, vagy akár szorongáskeltőnek találják a családrajzkészítést. A tévovázás oka lehet a megfelelő biztonság hiánya, vagy a családi élettel kapcsolatos negatív érzések, vagy a félelem a családi titkok elárulásának a következményeitől. A gyermekek néha lerajzolják családtagjaikat valamilyen tevékenység közepette, de gyakrabban csak sorban elhelyezett figurákat rajzolnak. A gyermekek egy része pedig ellenáll, vagyis egyáltalán nem képes családot rajzolni.

Más gyermekek azért nem akarják lerajzolni a családjukat, mert konfliktusban vagy zavarban vannak az adott családi helyzetet illetően. A közelmúltban válást vagy halálesetet átélt kicsik bizonytalanok abban, kit rajzoljanak a képre, és kit ne. Noha a határozott ellenkezés ritka a gyermekeknél, a félelem vagy a zavar

feszültségében ellenkezhetnek, megtagadhatják a kérést. Nekik fenyegetést jelent a családrajz, különösen a terápiás kapcsolat korai szakaszában, a kellő bizalom kialakulása előtt.

Néha a gyermeknek bonyolult feladat lerajzolni egy teljes családot. Bizonyos esetekben a családok meglehetősen népesek, és egy frusztrált gyermek számára nem egyszerű nyolc-tizenkét személy, plusz a képekre gyakran rákerülő háziállatok lerajzolása. Nehéz ábrázolni ennyi embert, és számos esetben emiatt a gyermekek habozás nélkül pálcikaembereket kezdenek produkálni. Amikor így készül a családrajz, nehéz megmondani, mit jelent az alakok helyzete a kompozícióban. (MALCHIODI 2003, 40–46)

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BAGDY EMŐKE: *Családi szocializáció és személyiségzavarok*. Budapest, 2004, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- NEWMAN FRAN: *Gyermekek krízishelyzetben*. Budapest, 2004, Pont Kiadó.
- HERMAN JUDITH LEWIS: *Trauma és gyógyulás*. Budapest, 2003, Háttér Kiadó–Kávé Kiadó–NANE Egyesület.
- WINNICOTT, DONALD. W.: *A kapcsolatban bontakozó lélek*. Budapest, 2004, ÚMK Kiadó.
- SEHRINGER, WOLFGANG – VASS ZOLTÁN: *Lelki folyamatok dinamikája a képi világ diagnosztikában és terápiában*. Budapest, 2005, Flaccus Kiadó.
- TIHANYINÉ VÁLYI ZSUSZANNA: *Amiről a gyermekrajzok beszélnek*. Szeged, 2008, Jate Press Kiadó.
- FEUER MÁRIA: *Gyermekrajzok vizsgálata és értékelése a humánszolgáltatási gyakorlatban és képzésben*. Budapest, 2006, Kiadja az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kara.
- MALCHIODI, CATHY A: *A gyermekrajzok megértése*. Budapest, 2003, Animula Kiadó.
- VASS ZOLTÁN: *A rajzvizsgálat pszichodiagnosztikai alapjai*. Budapest, 2013, Flaccus Kiadó.

Наукове видання

ACTA ACADEMIAE BEREKSASIENSIS

НАУКОВИЙ ВІСНИК

Історичні, філологічні та педагогічні науки

Том XII, №2

Друкується в авторській редакції з оригінал-макетів авторів

Матеріали подані мовою оригіналу

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

Головні редактори *І.Орос, Й.Сікура*
Заступники головних редакторів *І.Мандрик, М.Сюсько, А.Сабо*
Відповідальний редактор *І.Пенцкофер*
Відповідальний секретар *І.Силадій*
КОРЕКТУРА *І.Варцаба, О.Кордонець, М.Левринц*
ВЕРСТКА *А.Козут*

Видавництво Валерія Падяка
Ужгород, 88006, вул. Гагаріна 14/3, тел. (0312)-693132

Підписано до друку 12. 12. 2013 р.
Формат 70x100/16. Папір офсетний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.
Умовн. друк. аркушів 22,6. Наклад 300. Зам. №

Віддруковано з оригіналів

Адреса редакції:
90202 Берегове, пл. Кошута, 6,
Закарпатський угорський інститут ім. Ф. Ракоці ІІ
Тел.: (03141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua